

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ -

**це одна із спеціальних
соціологічних теорій,
предметом якої є особа як
об'єкт та суб'єкт соціальних
відносин на рівні їх
взаємозв'язків із соціальними
спільнотами**

**частина
природи**

ЛЮДИНА

суб'єкт історії

**термін, який вживають
для позначення
приналежності до
людського роду - вищої
сходинки розвитку живої
природи**

ЛЮДИНА

```
graph LR; A[ЛЮДИНА] --> B[ІНДИВІД]; A --> C[ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ]; A --> D[ОСОБИСТІТЬ];
```

The diagram consists of a central cyan box on the left containing the word 'ЛЮДИНА'. Three arrows originate from the right side of this box. The top arrow points to a cyan box containing 'ІНДИВІД'. The middle arrow points to a cyan box containing 'ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ'. The bottom arrow points to a cyan box containing 'ОСОБИСТІТЬ'. All boxes have a black border and are set against a dark red background.

ІНДИВІД

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

ОСОБИСТІТЬ

ІНДИВІД

**конкретна людина,
представник людського роду**

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

особливе і специфічне, що відрізняє одну людину з-під інших, включаючи її природні, соціальні, фізіологічні, психічні, успадковані і набуті якості

ОСОБИСТІТЬ

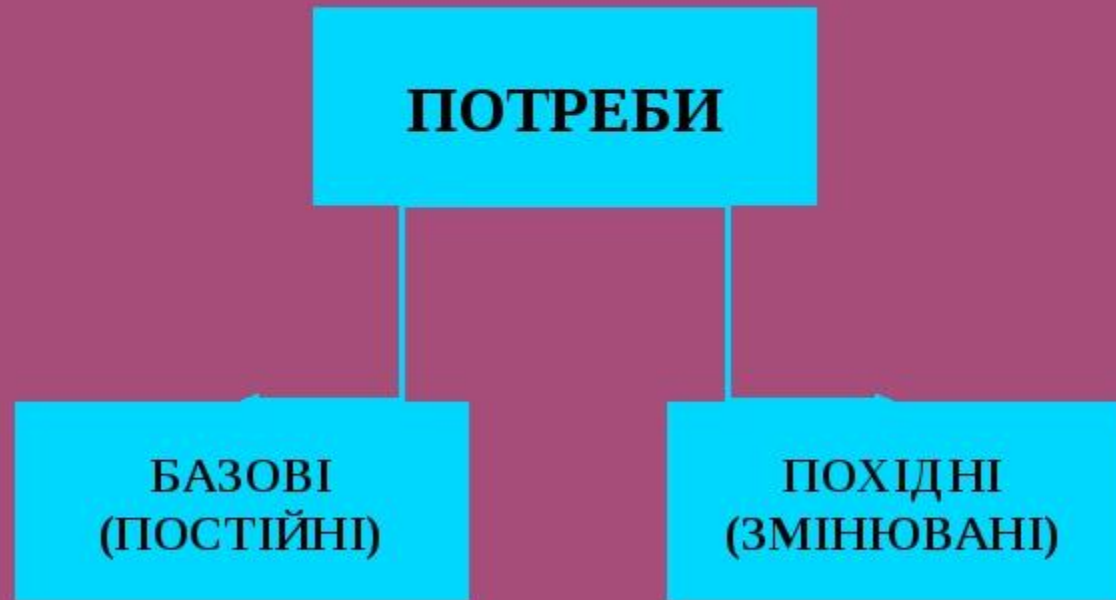

усталена система соціально-значущих рис, яка характеризує індивіда як члена того чи іншого суспільства

СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ залежить від її потреб

*Абрахам Маслоу
(1908-1970)*

БАЗОВІ ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ (за Маслоу)

- Ŷ **духовні**
- Ŷ **престижні**
- Ŷ **соціальні**
- Ŷ **екзистенціальні**
- Ŷ **фізіологічні та сексуальні**

ФІЗІОЛОГІЧНІ І СЕКСУАЛЬНІ ПОТРЕБИ	відтворенні людей, в їжі, диханні, духові, одязі, житлі, відпочинку
ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ	у безпеці свого існування, стабільності, гарантованості
СОЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ	у приналежності до колективу, групи, у спілкуванні, участі у спільній діяльності
ПРЕСТИЖНІ ПОТРЕБИ	у повазі з боку інших, визнанні та оцінці якостей, у службовому зростанні
ДУХОВНІ ПОТРЕБИ	самовираженні через творчість

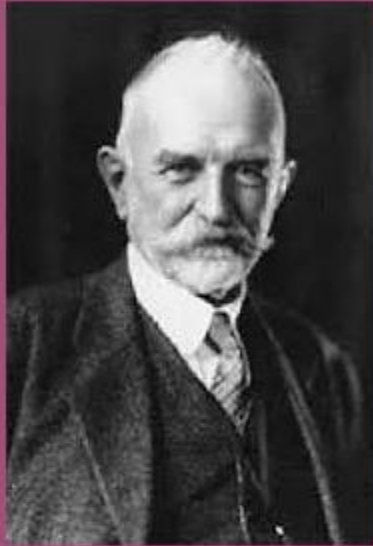

*Чарльз Кулі
(1864-1929),
теорія
“дзеркального
“Я”*

Особистість ф ормується на основі взаємодії людини з навколишнім середовищем

Особистість складається:

- Ž з того, як, на нашу думку, нас сприймають інші
- Ž з того, як, на нашу думку, інші реагують на те, що бачать в нас
- Ž з того, як ми відповідаємо на сприйняту нами реакцію інших

*Джордж Мід
(1863-1931),
теорія
символічного
інтеракціонізму*

**Для того, щоб зрозуміти соціальне
життя, слід зрозуміти зміст соціальних
взаємодій в їхньому символічному
значенні**

**СОЦІАЛЬНИЙ ТИП ОСОБИСТОСТІ -
сукупність істотних повторюваних соціальних
властивостей (характеристик) особи, що виявляються у
її свідомості та поведінці**

*Карен Хорні
(1885-1952)*

**Критерій типологізації особистостей -
характер взаємодії з іншими.**

ТИПИ ОСОБИСТОСТЕЙ:

- 1. стійкий тип**
(орієнтований на людей)
- 2. відособлений тип**
(орієнтований від людей)
- 3. ворожий тип**
(орієнтований проти людей)

*Еріх Фромм (1900-
1980)*

Соціальний тип особистості - форма зв'язку індивіда та соціума

Типи соціального характеру:

- 1. рецептивний (пасивний)**
- 2. експлуаторський**
- 3. накопичувальний**
- 4. ринковий**

*Ральф
Дарендорф (1929-
2009)*

ТИПИ ОСОБИСТОСТЕЙ:

- 1. людина-працююча**
(створює соціально корисні блага)
- 2. людина-споживач**
(сформована масовим споживанням)
- 3. людина-універсальна**
(здатна займатися різними видами діяльності)
- 4. людина-тоталітарна**
- 5. (залежить від тоталітарної держави)**

СУЧАСНА ТИПОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ТИПІВ:

1. ідеальний

(сукупність особистісних властивостей, яка відіграє роль еталона, взірця)

2. базисний

(сукупність властивостей, яка дає змогу адаптуватися до конкретних умов життєдіяльності у даний час)

3. реальний

(сукупність спільних для членів суспільства типових властивостей, що переважають на даному етапі розвитку суспільства)

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ

розглядає особистість як носія певних соціальних ролей

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ - соціальна функція, модель поведінки, яку задає соціальна позиція особистості в системі суспільних чи міжособистісних взаємин

Соціальна роль - спосіб поведінки людини залежно від її статусу або позиції в суспільстві

**РОЛЬОВЕ
ОЧІКУВАННЯ**

**ТЕ, ЧОГО
ЧЕКАЮТЬ ВІД
ТІЄЇ ЧИ ІНШОЇ
РОЛІ**

**СОЦІАЛЬНА
РОЛЬ**

**РОЛЬОВА
ПОВЕДІНКА**

**ТЕ, ЩО ЛЮДИ
РЕАЛЬНО
ВИКОНУЮТЬ В
РАМКАХ СВОЄЇ
РОЛІ**

**СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС -
позиція людини в суспільстві,
пов'язана з певними правами і
обов'язками**

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ОХОПЛЮЄ:

- професію
- кваліфікацію
- характер праці
- посаду
- матеріальне становище
- політичний вплив
- сімейне становище
- ділові стосунки
- партійну приналежність
- профспілкову приналежність
- національність
- релігійність
- стать
- вік
- родинні зв'язки

*Роберт Мертон
(1910-2003), теорія
структурного
функціоналізму*

**“СТАТУСНИЙ НАБІР” -
сукупність усіх соціальних статусів
людини,
що характеризують її становище в
суспільстві**

ХТО Я?

СОЦІАЛЬНІ СТАТУСИ

ПРИВЛАСНЕНІ

(одержані незалежно від суб'єкта)

- § раса
- § стать
- § вік
- § національність

ДОСЯГНУТІ

(надбані власними зусиллями індивіда)

- § сімейне становище
- § партійність
- § входження до певної громадської організації тощо

РЕАЛЬНИЙ СТАТУС

↖ купність прав і обов'язків, які проявляються у вигляді реальних вторюваних практик

**НОМІНАЛЬНИЙ
СТАТУС**

↖ купність прав і обов'язків, що існують у формальних нормативних актах, але не конуються у реальному житті

**СУБ'ЄКТИВНИЙ
СТАТУС**

↖ самовідчуття статусу, індивідуальне відчуття престижу

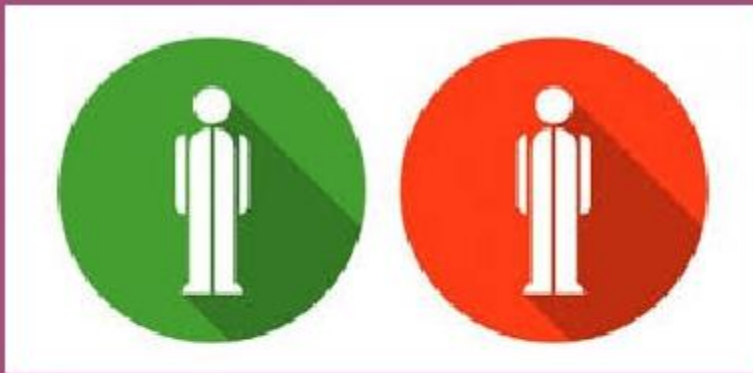
**ОБ'ЄКТИВНИЙ
СТАТУС**

↖ зовні обумовлена статусна позиція, соціально-правове становище індивіда

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

процес формування особи в певних соціальних умовах, засвоєння людиною соціального досвіду, в ході якого людина перетворює соціальний досвід у власні цінності і орієнтації

СОЦІАЛЬНІ НОРМИ -

сукупність зобов'язуючих принципів, еталонів, вимог, встановлених суспільством, соціальними спільнотами чи уповноваженими соціальними суб'єктами для регулювання соціальних відносин, діяльності та поведінки соціальних суб'єктів на всіх рівнях та в усіх сферах життєдіяльності

ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

- сукупність ролей і соціальних статусів, що суспільство пропонує людині
- соціальні спільноти, в межах яких індивід реалізувати певні соціальні ролі
- система соціальних цінностей і норм, які домінують у суспільстві
- загальна ситуація в державі

АГЕНТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ- найближче оточення людини, первинні групи

СІМ'Я

ВЧИТЕЛІ

ДРУЗИ

ІНСТИТУТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

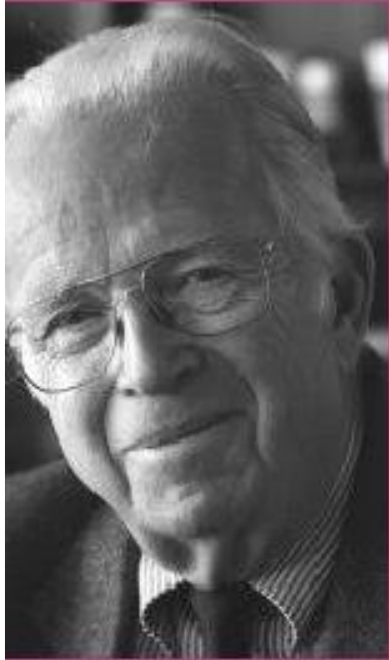

- § ШКОЛА
- § АРМІЯ
- § ЦЕРКВА
- § ДЕРЖАВА
- § ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

(за Н. Смелзером)

*Нейл Смелзер
(1930-2017)*

- ŝ Стадія наслідування і копіювання дітьми поведінки дорослих
- ŝ Ігрова стадія: діти усвідомлюють поведінку як виконання ролі
- ŝ Стадія групових ігор: діти вчаться розуміти, чого від них чекає група

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

(П. Бергером і Т. Лукманом)

Первинна

Вторинна

СФЕРА
МІЖОСОБИСТІСНИХ
ВІДНОСИН

СФЕРА СОЦІАЛЬНИХ
ВІДНОСИН

АГЕНТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

БЛИЗЬКЕ ОТОЧЕННЯ
ЛЮДИНИ

ЗА БЛИЗЬКИМ
ОТОЧЕННЯМ ЛЮДИНИ

Соціалізація - безперервний процес

(доктор Орвиль
Г. Брім -м ол одший, 1966 р.)

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Підлітковий період:

критичне відношення до
суспільних норм поведінки,
бажання виділити себе серед
інших

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Стадія інтеграції:

з'являється бажання знайти своє місце в суспільстві.

Результати інтеграції:

- 1) збереження своєї несхожесті і поява агресивних взаємодій з людьми і суспільством
- 2) зміна себе; стати таким, як усі
- 3) конформізм (зовнішнє погодження)

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Трудова стадія:
охоплює період зрілості людини

СТАДІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Післятрудова стадія:
передача літніми людьми свого досвіду

ЕТАПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ - процес пристосування індивіда до умов життєдіяльності, рольових функцій та норм поведінки, форм соціальної взаємодії.

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ - процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини.

РЕЗУЛЬТАТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ - ЕКСТЕРІОРИЗАЦІЯ

***ЕКСТЕРІОРИЗАЦІЯ -
об'єктивізація внутрішнього
світу людини у її поведінці,
діяльності***

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

ДІТИ

- § засвоюють базові ціннісні орієнтації
- § не допускають “відтінків сірого кольору”
- § підкоряються дорослим у виконанні правил
- § формують мотивацію поведінки

ДОРΟΣЛІ

- § оцінюють норми
- § припускають існування безлічі “відтінків сірого кольору”
- § пристосовуються до вимог різних ролей
- § опановують визначені навички

**ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ -
процес руйнування або перебудови
існуючої системи цінностей, відхід від
соціальних норм, ролей та правил
поведінки**

**РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ -
наступний за десоціалізацією
етап засвоєння нових
цінностей, соціальних норм,
ролей та правил поведінки**

**ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА -
поведінка індивіда або групи,
яка не відповідає
загальноприйнятим нормам,
внаслідок чого відбувається
порушення цих норм**

ОСНОВНІ ВИДИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

(за Р. Мертоном)

Конформізм - повне прийняття цілей суспільства і способів їх досягнення

Інноваційна - людина визнає цілі суспільства, але намагається реалізувати їх новими засобами

Ритуалізм - людина не визнає суспільні цілі, однак дотримується прийнятих “правил гри”

Ескейпізм - відхід, втеча людини від соціальної діяльності, людина не визнає ані цілі, ані засоби їх досягнення

Бунт, заколот - людина, відкидаючи суспільні цінності, цілі та засоби їх реалізації, активно їм протидіє, прагне замінити їх новими

ВИДИ ДЕВІАЦІЇ

ПОЗИТИВНА

- Ž самопожертвування
- Ž надпрацездатність
- Ž героїзм

НЕГАТИВНА

- Ž тероризм
- Ž кримінал
- Ž суїцид

САНКЦІЯ -

засіб регулювання спільнотою поведінки своїх членів з метою стимулювання бажаної поведінки і припинення небажаної, для забезпечення впорядкованості, внутрішньої згуртованості й безперервності суспільного життя

ВИДИ САНКЦІЙ

ПОЗИТИВНІ

схвалення поведінки (шана, нагородження тощо)

НЕГАТИВНІ

засудження поведінки (покарання, позбавлення тощо)